

Dr Beata Burian
Uniwersytet Wrocławski

Pełnomocnictwo zwykłe w projekcie kodeksu cywilnego

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości przygotowała projekt księgi pierwszej kodeksu cywilnego wraz z uzasadnieniem. W projekcie tym przepisy art. 141-180 zostały poświęcone instytucji przedstawicielstwa. W porównaniu do treści przepisów nadal obowiązującej ustawy – Kodeks cywilny, która weszła w życie 1 stycznia 1964 r., proponuje się szereg nowych rozwiązań, nie zmieniają one jednak istoty tej instytucji, a jedynie wprowadzają do ustawy to, co do tej pory było interpretowane z obowiązujących przepisów lub też poprawiają brzmienie dotychczasowych przepisów. Mianowicie, oprócz zmiany zakresu umocowania przedstawiciela, wprowadzenia możliwości odmowy przyjęcia pełnomocnictwa, w instytucji pełnomocnictwa wyróżniono trzy jego rodzaje, tj. pełnomocnictwo zwykłe, pełnomocnictwo handlowe oraz prokurę, a przepis o umocowaniu osoby czynnej w lokalu przedsiębiorstwa (art. 97 k.c.) po zmodyfikowaniu umieszczono w dziale poświęconym pełnomocnictwu handlowemu (art. 166 projektu).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami przedstawicielem jest osoba dokonująca za kogoś innego czynności prawnych, które wywołują skutek prawny w jego sferze prawnej (art. 95 k.c.). Przepis art. 95 k.c. wyraźnie ogranicza pojęcie przedstawicielstwa do wykonywania czynności prawnych w imieniu reprezentowanego. W świetle art. 95 k.c. wykonywanie czynności faktycznej dla innej osoby, chociażby nawet na podstawie

upoważnienia do takiego działania, nie jest przedstawicielstwem¹, mimo że jego czyny traktowane są często tak, jak gdyby dokonał ich osobiście zastąpiony². Działanie przedstawiciela wywołuje bezpośredni skutek prawny między reprezentowanym a osobą trzecią tylko wtedy, gdy przedstawiciel jest umocowany do dokonania czynności prawnej za reprezentowanego, dokonuje tej czynności w granicach umocowania, ujawnia przed osobą trzecią, że działa w cudzym imieniu i na cudzy rachunek i wskazuje reprezentowanego, przy czym przedstawiciel posiada zdolność do reprezentowania, a dokonywana czynność prawna może być dokonana przez przedstawiciela³.

W porównaniu do treści przepisu art. 95 k.c. art. 141 projektu k.c. rozszerza zakres umocowania przedstawiciela, stanowiąc, że przedstawiciel oprócz czynności prawnych może dokonywać również innych czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne. Czynność prawna jest instytucją prawa cywilnego umożliwiającą podmiotom tego prawa kształtowanie według ich woli wiążących ich stosunków cywilnoprawnych⁴. Czynność prawna jest zdarzeniem cywilnoprawnym, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, stanowiące każde zachowanie się człowieka, z którego wynika zamiar wywołania

---

¹ Zob. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego*, red. W. Czachórski, t. I, *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Ossolineum 1974, s. 616; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego*, t. II, *Prawo cywilne. Część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2002, s. 468; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny*, t. I, *Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2002, s. 267-268; Z. Radwański, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2007, s. 321; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008, s. 241;

² Tak M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 468; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 26-268; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 321.

³ Zob. B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego*, red. W. Czachórski, t. I, *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Ossolineum 1985, s. 749 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 609, 616 i nast.; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego*, red. E. Gniewek, Warszawa 2005, s. 76-77; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 468 i nast.; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 267 i nast.; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 318-320; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 241; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1996, s. 311 i nast.

⁴ Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego*, red. Z. Radwański, t. II, *Prawo cywilne. Część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2002, s. 6-7.

określonych skutków prawnych (art. 60 k.c. i art. 78 § 2 projektu), wywołujące skutki nie tylko w nim określone, ale także wynikające z ustawy, zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów (art. 56 k.c. i art. 78 § 1 projektu)⁵. Jeśli chodzi o użyte w art. 141 pojęcie „innych czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne”, to niewątpliwie należy pod nim rozumieć działanie człowieka. Pojęcie „czynność” odnosi się bowiem do działania, ruchu. Poza tym art. 141 projektu przyznaje przedstawicielowi umocowanie do ich dokonania w imieniu reprezentowanego, zatem do ich urzeczywistnienia poprzez aktywną postawę. Jest to więc działanie człowieka, niebędące co prawda czynnością prawną, z którym jednak ustawa wiąże skutki prawne. Chodzi oczywiście o działania zgodne z prawem⁶. Skutki prawne, jakie ustawa może wiązać między innymi z zachowaniem się człowieka, w tym jego działaniem, polegają na powstaniu, zmianie lub ustaniu stosunku cywilnoprawnego oraz na wywołaniu skutku w sferze podmiotowości cywilnoprawnej. Skutki te są następstwem zdarzeń cywilnoprawnych będących wymienionymi w hipotezie normy prawnej faktami, z którymi dyspozycje tych norm wiążą wyżej wymienione konsekwencje cywilnoprawne⁷. Obok czynności prawnych wśród zdarzeń prawnych wyróżnia się między innymi działania zgodne z prawem zmierzające do wywołania skutków prawnych, np. przejawy woli podobne do oświadczeń woli, zawiadomienia o pewnych zdarzeniach, czynności czysto faktyczne, przejawy uczuć⁸ czy też działania prawne zbliżone do czynności prawnych, np. oświadc-

---

⁵ Zob. Z. Banaszczyk, [w:] *System prawa prywatnego*, red. Z. Radwański, t. I: *Prawo cywilne. Część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2007, s. 887 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 471 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 479 i nast.; Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 13 i nast., s. 32-33; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 216 i nast.; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 237 i nast.

⁶ M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 267-268.

⁷ Zob. Z. Banaszczyk, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 875 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 190; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 214-215; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 106 i nast.

⁸ Zob. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 193, 202 i nast.; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 112-113.

czenie wiedzy lub przejaw uczuć⁹, lub czynności związane z przejawem woli¹⁰. Te inne działania, z którymi ustawa wiąże skutki prawne, charakteryzuje to, że skutki prawne nie są wyznaczone wolą podmiotu, tak jak to ma miejsce w czynnościach prawnych, lecz określa je wyłącznie ustawa, wiążąc je z określonym zachowaniem podmiotu, który nie wyraża żadnych regulujących stosunek prawny treści, a od woli podmiotu zależy tylko, czy zdarzenie to nastąpi¹¹. Skutki prawne występują niezależnie od istnienia woli ich wywołania, wolą człowieka objęte jest tylko podjęcie określonego zachowania się. Kategoria ta stanowi zbiór różnorodnych działań, dla których w zasadzie brak jest wspólnych norm prawnych. Brak możliwości stawiania wniosków ogólnych, jakimi można by było objąć tę grupę zdarzeń cywilnoprawnych, nie pozwala na ocenę, czy istnieje możliwość stosowania dla ich oceny przepisów o czynnościach prawnych, czy też jest to z różnych powodów niemożliwe¹². Podsumowując, można zatem stwierdzić, że inne czynności, z którymi ustawa wiąże skutki prawne, o których mowa w art. 141 projektu, są zdarzeniami cywilnoprawnymi, czyli wymienionymi w hipotezie normy prawnej stanami faktycznymi/faktami, z którymi dyspozycja tej normy wiąże skutki prawne, mimo iż ich wywołanie nie było objęte wolą człowieka, stanowiącymi np. zawiadomienia o pewnych faktach, czynności procesowe z mocy wyraźnych przepisów prawnych wywołujące konsekwencje na obszarze stosunków cywilnoprawnych¹³. Jak wynika z uzasadnienia projektu, do czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne, będą należały między innymi wezwanie dłużnika (art. 455 k.c.) czy też wyznaczenie dłużnikowi terminu (art. 561 § 2 k.c.). Oprócz tego można do nich zaliczyć np.: zawiadomienie o wadach rzeczy (art. 563 k.c.), zawiadomienie o potrąceniu (art. 499 k.c.), zawiadomienie o przelewie (art. 512 k.c.), uznanie niewłaściwe (art. 123 § 1 pkt 2 k.c.), wyznaczenie

---

⁹ Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 216-217.

¹⁰ Z. Banaszczyk, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 881 i nast., s. 889 i nast.

¹¹ Zob. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 202; Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 7.

¹² Zob. Z. Banaszczyk, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 889 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 202; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 215.

¹³ Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 26-27, 29.

terminu do potwierdzenia czynności prawnej (art. 18 k.c.), porzucenie rzeczy (art. 180 k.c.), znalezienie rzeczy (art. 183 i nast.), objęcie w posiadanie (np. 172 i 174 k.c., 181 k.c.)¹⁴. Innym działaniem, z którym ustawa wiąże skutki prawne, jest również przebaczenie (art. 899 § 1 k.c., art. 930 § 1 k.c., art. 1010 § 1 k.c.)¹⁵. Jednak z uwagi na właściwość tej czynności będącej przejawem uczuć, wiążącej się z dobrami osobistymi i ze sferą emocjonalną, nie będzie ona mogła być dokonana przez przedstawiciela (art. 141 k.c.)¹⁶. Podobnie jak w obecnie obowiązujących przepisach, tak i w projekcie przewidziano, że ustawa lub właściwość czynności może wyłączać możliwość dokonania czynności przez przedstawiciela (art. 95 § 1 k.c. oraz art. 141 projektu). Twórcy projektu uwzględnili w ten sposób głosy literatury, a także stanowisko judykatury czy też działania praktyki, które objęcie zakresem działania przedstawiciela także innych działań prawnych zbliżonych do czynności prawnych interpretowały z brzmienia art. 95 § 1 k.c.

Źródłem umocowania przedstawiciela do działania w cudzym imieniu może być ustawa lub oświadczenie reprezentowanego. W sytuacji, gdy umocowanie wynika z przepisu ustawy, mówimy o przedstawicielstwie ustawowym, a gdy wynika z oświadczenia reprezentowanego, mówimy o pełnomocnictwie (art. 96 k.c.). W konsekwencji granice umocowania przedstawiciela ustawowego określa ustawa, np. rodziców w stosunku do podlegających władzy rodzicielskiej dzieci (art. 98 k.r.o.), lub wydane na podstawie i w granicach obowiązujących przepisów orzeczenia sądu, np. opiekuna, kuratora czy też doradcę tymczasowego (art. 99, art. 145 § 2, art. 178 i art. 181 k.r.o., art. 549 k.p.c.) lub innego organu (art.

---

¹⁴ Zob. Z. Banaszczyk, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 891 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 203-205; Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 26-27; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 113.

¹⁵ S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 204-205; Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 27.

¹⁶ Zob. Z. Banaszczyk, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 894-895; S. Dmowski, [w:] *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. II, Warszawa 1999, s. 550; J. Jezioro, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008, s. 1405; J. Kremis, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008, s. 1499-1500; M. Pajądan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 494; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 241.

34 § 2 k.p.a., art. 144 prawa bankowego)¹⁷. Orzeczenia sądu opiekuńczego mogą także ograniczać rodziców i opiekunów w zakresie ich uprawnień, także co do reprezentacji (art. 109 i 168 k.r.o.). Granice pełnomocnictwa określa zaś treść pełnomocnictwa oraz ustawa, np. art. 109¹ k.c., art. 91 k.p.c.¹⁸ Takie granice umocowania przedstawicieli są akceptowane na tle obowiązującego stanu prawnego, mimo że w przepisach kodeksu cywilnego nie zostały one wymienione¹⁹. W projekcie kodeksu cywilnego również jako źródła umocowania przedstawiciela wskazano ustawę i oświadczenie reprezentowanego, z tym że wskazując źródło umocowania pełnomocnika zaznaczono, iż jest nim oświadczenie woli (art. 142 projektu). Jeśli zaś chodzi o granice umocowania przedstawiciela to w przeciwieństwie do stanu obecnego nie zostały one pozostawione interpretacji doktryny czy orzecznictwa, ale wymieniono je w treści art. 145 projektu. I tak granice umocowania przedstawiciela ustawowego określa ustawa, chyba że co innego wynika z przepisów szczególnych, zaś granice pełnomocnictwa określa treść pełnomocnictwa oraz ustawa.

W obecnym stanie prawnym czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego (art. 95 § 2 k.c.). Również według art. 143 § 1 projektu czynność dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego. W przepisie tym mowa jest o „czynności”, która pociąga skutki dla reprezentowanego. W treści art. 143 § 1 autorzy projektu nie wymienili osobno czynności prawnej oraz innej czynności, z której dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne, jako tych, do których dokonania umocowany jest przedstawiciel, tylko posłużyli się jednym pojęciem wspólnym dla obu grup zdarzeń prawnych, tj. „czynność”. W świetle treści omówionego

---

¹⁷ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.).

¹⁸ S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2001, s. 306.

¹⁹ Zob. B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 749 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 611; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 79-80; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 303, 306; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeksy cywilny...*, s. 242; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, Warszawa 1996, s. 311.

już art. 141 projektu określającego zakres umocowania przedstawiciela trzeba uznać, iż pod pojęciem „czynności”, o której mowa w powołanym art. 143 § 1, należy rozumieć zarówno czynność prawną, jak i inną czynność, z której dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne. W konsekwencji rozszerzenia zakresu umocowania przedstawiciela w art. 143 § 1 projektu powyższą treść art. 95 § 2 k.c. zmodyfikowano zatem w ten sposób, że skutki prawne bezpośrednio dla reprezentowanego pociąga nie tylko czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania, ale także dokonana przez niego inna czynność, z której dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne (art. 143 § 1 projektu).

Obecnie w doktrynie i orzecznictwie dominuje pogląd, że w sytuacji, gdy przedstawiciel, dokonując czynności prawnej za reprezentowanego, nie ujawni stronie przeciwnej faktu działania w cudzym imieniu, to skutki prawne tej czynności aktualizują się w sferze prawnej przedstawiciela, a nie reprezentowanego, który występuje wówczas w roli zastępcy pośredniego²⁰. Niektórzy przedstawiciele nauki piszą również, że taka czynność może w ogóle nie wywołać skutków prawnych²¹. Sytuacja, gdy przedstawiciel nie ujawnia, dokonując czynności prawnej, że działa w cudzym imieniu, znalazła prawną regulację w projekcie kodeksu cywilnego, w treści § 2 art. 143. Mianowicie, gdy przedstawiciel, dokonując czynności prawnej, nie ujawnił, że działa w cudzym imieniu, czynność ta pociąga za sobą skutki prawne dla przedstawiciela, a nie dla reprezentowanego. Na pewno regulacja ta odniesie skutek w stosunku do czynności prawnych, które są zdarzeniami prawnymi powodującymi powstanie stosunku cywilnoprawnego. Jednak, gdy czynności te zmierzają tylko do zmiany lub ustania istniejącego stosunku, skutki określone w art. 143 § 2 projektu nie będą mogły wystąpić, albowiem ich wystąpienie zależy od istnienia stosunku prawnego, który ma ulec zmianie lub wygaśnięciu,

---

²⁰ Zob. M. Bącznyk, *Skutki prawne nieujawnieni pełnomocnictwa*, PiP 1975, nr 7, s. 103 i nast.; B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 759-760; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 618; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 491-493; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 268; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 319; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 241.

²¹ Zob. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 618; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 306-307; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 311.

a którego stroną nie jest przecież przedstawiciel, a reprezentowany. Wydaje się, że w sytuacji dokonywania przez przedstawiciela nieujawniającego, iż działa w cudzym imieniu, czynności zmierzających do zmiany lub wygaśnięcia istniejącego stosunku prawnego, kontekst sytuacyjny, w jakim ma to miejsce, pozwoli na uznanie jego zachowania za działanie w cudzym imieniu. Adresaci tych czynności w zasadzie powinni bowiem orientować się, które osoby są legitymowane do ich dokonania, a w razie wątpliwości co do uprawnień działającego podmiotu zawsze można żądać wykazania umocowania. Działanie w imieniu innej osoby może być bowiem wyraźne albo wynikać z kompleksu okoliczności towarzyszących oświadczeniu woli reprezentanta i być dorozumianym działaniem w imieniu reprezentowanego²². Poza tym zgodnie z brzmieniem art. 143 § 2 projektu zasada ta ma nadal dotyczyć wyłącznie czynności prawnych dokonywanych przez przedstawiciela, mimo że treścią art. 141 projektu rozszerzono zakres umocowania przedstawiciela także na inne czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne. W § 2 art. 143 odmiennie niż w § 1 tego przepisu autorzy projektu wymienili bowiem wyłącznie czynności prawne. Zatem przepis ten nie odnosi się do skutków prawnych innych czynności dokonanych przez przedstawiciela w sytuacji nieujawnienia przez niego działania w cudzym imieniu. Zgodnie z treścią § 1 art. 143 projektu, gdy przedstawiciel w granicach umocowania podejmie działania, ujawniając fakt działania w cudzym imieniu, to zarówno czynność prawna, jak i inna czynność, z którą ustawa wiąże skutki prawne, pociągnie skutki bezpośrednio dla reprezentowanego, jednak gdy działając nie ujawni, iż czyni to w cudzym imieniu, to w świetle § 2 art. 143 przy dokonaniu czynności prawnej skutki prawne wystąpią dla niego, zaś skutki innej czynności już nie. A przecież działanie przedstawiciela bez ujawnienia przed osobą trzecią, że działa w cudzym imieniu i na cudzy rachunek oraz wskazania reprezentowanego powoduje, iż nie zostają spełnione

---

²² Zob. M. Bącznyk, *Skutki prawne...*, s. 105-106; B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 759; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 618; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 491; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 268; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 306; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 241; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 313.

wszystkie przesłanki skuteczności działania przedstawiciela i nie może być ocenione jako działanie w cudzym imieniu wywołujące skutki prawne w cudzej sferze prawnej. Działania te, nawet jeżeli nie są czynnościami prawnymi, ale z ich dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne, powinny wywołać skutek dla przedstawiciela. Przyjmując, jak to wynika z treści art. 143 § 2 k.c., że w przypadku nieujawnienia działania w cudzym imieniu skutki prawne dokonywanej przez przedstawiciela innej czynności występują w sferze prawnej reprezentowanego, doszłoby do powstania stosunku cywilnoprawnego o nieokreślonych podmiotach, skoro stroną tego stosunku nie ma być przedstawiciel, ale nieujawniony i niezindywidualizowany reprezentowany, a takie sytuacje nie mogą mieć przecież miejsca²³. Ponadto nieujawnienie przez przedstawiciela faktu działania w cudzym imieniu powoduje, iż po stronie osoby, z którą dokonuje on czynności, brak jest zgody co do osoby kontrahenta²⁴. Dlatego też, mimo że w projektowanej regulacji kodeksowej dotyczącej skutków prawnych działań dokonanych przez przedstawiciela, który nie ujawnia, iż czyni to w cudzym imieniu, poddano wyłącznie czynności prawnej, należy uznać, że nawet gdy przedstawiciel, nie ujawniając faktu działania w cudzym imieniu, dokonuje innych czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne, to skutki te nastąpią dla niego. Fakt niepotrzebnego zawężenia treści art. 143 § 2 projektu k.c. tylko do czynności prawnych nie może wyłączać możliwości przeprowadzenia interpretacji przepisów na korzyść reprezentowanego i osoby trzeciej, zwłaszcza że projektowane przepisy nie przewidują również możliwości stosowania do innych czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne instytucji *falsus procurator* (art. 152-154) w sytuacji działania pełnomocnika bez umocowania albo z przekroczeniem umocowania. Nie jest bowiem możliwe, biorąc pod uwagę instytucję przedstawicielstwa, przyjęcie, aby działania osoby, która nie ujawnia faktu dokonywania czynności w cudzym imieniu mogły wywołać skutek prawny w majątku reprezentowanego albo w ogóle takiego skutku nie wywołać. Jak to już wcześniej zaznaczono, do elementów przedstawicielstwa należy bowiem między innymi działanie

---

²³ Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 319.

²⁴ Zob. M. Bączyk, *Skutki prawne...*, s. 111; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 307.

w cudzym imieniu i ujawnienie tego faktu przed osobą trzecią. Zatem sytuacje, w których nie nastąpiło zrealizowanie tych elementów, nie może być oceniane jako działanie przedstawiciela i w konsekwencji nie może wywołać skutków prawnych w majątku reprezentowanego. Zarówno w obecnie obowiązującym prawie, jak i w projekcie kodeksu cywilnego nie ma zaś przepisu, który stwierdzałby, że działanie przedstawiciela w takiej sytuacji w ogóle nie wywołuje skutku prawnego. Nie mamy tu bowiem do czynienia z wadliwą czynnością prawną, z którą związana byłaby sankcja nieważności. Oczywiście także w przypadku innej czynności dokonywanej przez przedstawiciela bez wyraźnego ujawnienia faktu działania w cudzym imieniu istnieje możliwość, że biorąc po uwagę kontekst sytuacyjny, w którym to działanie następuje, osoba reprezentanta będzie dla osoby trzeciej rozpoznawalna i nie będzie dla niej budziła wątpliwości druga strona stosunku cywilnoprawnego. Także bowiem co do innych czynności, z dokonaniem których ustawa wiąże skutki prawne, wskazanie przez przedstawiciela osoby reprezentanta może nastąpić w sposób wyraźny lub dorozumiany. Ujawnienie w sposób dorozumiany faktu działania przedstawiciela w cudzym imieniu przy dokonywaniu innych czynności co do zasady będzie miało miejsce zwłaszcza przy czynnościach zmierzających do zmiany lub ustania istniejącego stosunku cywilnoprawnego, którego przedstawiciel jako określony podmiot stosunków cywilnoprawnych nie jest stroną.

Według obowiązujących przepisów źródłem umocowania pełnomocnika jest oświadczenie mocodawcy (art. 96 k.c.). Zgodnie z dominującym poglądem doktryny udzielenie pełnomocnictwa następuje na podstawie jednostronnej czynności prawnej i dla swej skuteczności nie wymaga przyjęcia umocowania przez pełnomocnika²⁵. Jest to czynność upoważniająca, kreuje bowiem po stronie osoby, której umocowania udzielono, kompetencje do podejmowania czynności prawnych ze skutkiem bezpośrednio dla reprezentowanego. Samo udzielenie pełnomocnictwa nie nakłada

---

²⁵ Tak B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 783-784; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 615, 622 i nast.; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 81; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 500; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 271; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 243; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 314. Odmienne S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 305.

obowiązku reprezentowania mocodawcy²⁶. Pełnomocnictwa można udzielić bez uprzedniego lub równoczesnego nawiązania jakiegokolwiek stosunku wewnętrznego, tj. stosunku prawnego, który zachodziłby między przedstawicielem a reprezentowanym i rozstrzygał o tym, czy i w jakim zakresie przedstawiciel jest uprawniony i zobowiązany do działania w imieniu reprezentowanego²⁷. Pełnomocnik, niezwiązany z mocodawcą stosunkiem podstawowym, z którego wynikałby obowiązek reprezentowania, według swojej woli albo dokonuje czynności w imieniu mocodawcy, albo nie, i udzielający pełnomocnictwa nie może go do tego zmusić. Zatem umocowanie pełnomocnika dochodzi do skutku w chwili złożenia przez mocodawcę oświadczenia woli o jego udzieleniu także wtedy, gdy pełnomocnik na to nie wyraża zgody, a nawet gdy o nim nie wie. Kwestia ta znalazła swoje miejsce w treści projektu kodeksu cywilnego. Zgodnie z art. 144 projektu udzielenie pełnomocnictwa nie wymaga co prawda przyjęcia przez pełnomocnika, ale w sytuacji, gdy on odmówi przyjęcia pełnomocnictwa, następuje jego wygaśnięcie. Przy czym odmowa przyjęcia pełnomocnictwa nie wymaga zachowania formy szczególnej. Brak konieczności zachowania dla odmowy przyjęcia pełnomocnictwa formy wymaganej do jego udzielenia należy uznać za rozwiązanie bezpieczne z punktu widzenia obrotu prawnego. Bowiern osoba, której udzielono umocowania, a pełnomocnikiem być nie chce, po złożeniu w dowolnej formie oświadczenia o odmowie przyjęcia pełnomocnictwa raczej nie będzie dokonywała w imieniu mocodawcy czynności. A nawet jeżeli po wygaśnięciu pełnomocnictwa na skutek odmowy jego przyjęcia dokona czynności w zakresie pierwotnie udzielonego umocowania, to będzie ona

---

²⁶ Zob. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 614-616; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 80-81; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 500; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 271; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 329; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 242.

²⁷ Zob. B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 734, 754 i nast.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 615; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 80-81; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 500 i nast.; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 271-272; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 329-330; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 307; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 243; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 329-330; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 315.

ważna, chyba że druga strona o wygaśnięciu pełnomocnictwa wiedziała lub z łatwością mogła się dowiedzieć, albowiem działanie to trzeba będzie ocenić jako działanie pełnomocnika rzekomego (art. 154 projektu k.c.). Nie narusza to interesu mocodawcy, skoro udzielając pełnomocnictwa chciał i godził się na działanie w jego imieniu i ze skutkiem dla jego sfery prawnej. Ewentualnie w razie naruszenia jego interesu będzie mógł domagać się odpowiedzialności odszkodowawczej pełnomocnika. Na pewno nie narusza interesu działającej w dobrej wierze osoby trzeciej, która dokonuje czynności z niełojalnym pełnomocnikiem, ponieważ przepisy o pełnomocnictwie rzekomym stanowią, że tak dokonana czynność jest ważna (art. 154 projektu), z tym zastrzeżeniem, że według projektu instytucja *falsus procurator* odnosi się wyłącznie do czynności prawnych (art. 152-154). Poza tym takie rozwiązanie nie rodzi konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów przez osobę, którą mocodawca wbrew jej woli lub wiedzy czyni pełnomocnikiem. Na uwagę zasługuje okoliczność, że autorzy projektu nie określili, komu ma być złożone oświadczenie o odmowie przyjęcia pełnomocnictwa. Brak jasnego stanowiska w tym przedmiocie niewątpliwie będzie źródłem sporu, podobnie jak to ma miejsce, jeśli chodzi o kwestię, komu mocodawca ma złożyć oświadczenie o udzieleniu pełnomocnictwa²⁸. Wydaje się, że oświadczenie o odmowie przyjęcia pełnomocnictwa na pewno powinno zostać złożone mocodawcy, gdyż z istoty swej dotyka jego sfery prawnej i do niego powinno być adresowane²⁹. Wobec odmowy przyjęcia pełnomocnictwa, a w konsekwencji jego wygaśnięcia, mocodawca powinien rozważyć potrzebę udzielenia go innej osobie. W sytuacji, gdy osoba trzecia, wobec której pełnomocnik ma dokonać czynności w imieniu mocodawcy, powzięła wiadomość o udzieleniu pełnomocnictwa albo od samego mocodawcy albo z innych źródeł, wydaje się być również uzasadnione co najmniej poinformowanie jej o wygaśnięciu umocowania wobec odmowy jego przyjęcia.

---

²⁸ Zob. B. G a w l i k, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 783 i nast.; S. G r z y b o w s k i, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 622; M. P a z d a n, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 501-502 i literatura tam powołana; M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 272; Z. R a d w a ń s k i, *Prawo cywilne...*, s. 323; S. R u d n i c k i, [w:] S. D m o w s k i, S. R u d n i c k i, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 305; J. S t r z e b i ń c z y k, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 243.

²⁹ Z. R a d w a ń s k i, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 296.

W projekcie kodeksu cywilnego wyróżniono trzy rodzaje pełnomocnictwa, tj. pełnomocnictwo zwykłe (art. 146 i nast.), pełnomocnictwo handlowe (art. 159 i nast.) oraz prokurę (art. 168 i nast.). Pełnomocnictwo zwykłe jest umocowaniem do dokonywania czynności prawnych oraz innych czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne (czynności faktycznych), niezwiązanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Pełnomocnictwo handlowe oraz prokura są zaś pełnomocnictwami udzielanymi do dokonywania czynności związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, z tym że w przeciwieństwie do prokury, której może udzielić tylko przedsiębiorca wpisany do rejestru przedsiębiorców (art. 168 projektu), pełnomocnictwa handlowego może udzielić przedsiębiorca niewpisany do tego rejestru (art. 160 projektu). W przepisach projektu nie ma co prawda przepisu odpowiadającego treści art. 109¹ k.c., który wprost stanowiłby, że prokury może udzielić jedynie przedsiębiorca podlegający obowiązkowemu wpisowi do rejestru przedsiębiorców, ale z art. 179 projektu wynika, że udzielenie i wygaśnięcie prokury przedsiębiorca zgłasza do sądu rejestrowego celem wpisania do rejestru przedsiębiorców. Zatem zarówno według obecnej, jak i projektowanej treści kodeksu cywilnego prokura jest pełnomocnictwem udzielonym przez przedsiębiorcę wpisanego do rejestru przedsiębiorców, bo tylko taki przedsiębiorca będzie mógł wnosić o dokonanie wpisu do tego rejestru faktu udzielenia czy też wygaśnięcia prokury. Pełnomocnictwo handlowe obejmuje umocowanie jedynie do czynności pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem działalności gospodarczej z wyłączeniem jednak zbycia, nabycia i obciążenia przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części, oddania przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części do czasowego korzystania, zbycia, nabycia i obciążania nieruchomości, które podobnie jak czynności sądowe wymagają udzielenia pełnomocnictwa szczególnego (art. 161 projektu). Podobnie jak obecnie w projektowanych przepisach kodeksu cywilnego prokura jest umocowaniem do dokonywania czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem działalności gospodarczej za wyjątkiem zbywania i nabywania przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części, dokonywania czynności prawnej, na podstawie której następuje oddanie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części do czasowego korzystania, dokonywania czynności zastrzeżonych ustawą wyłącznie dla organu

przedsiębiorcy lub innych osób uprawnionych ustawowo do jego reprezentacji (art. 168 projektu). Co do kwestii nieuregulowanych w przepisach o pełnomocnictwie handlowym i prokurze znajdują zastosowanie przepisy odnoszące się do pełnomocnictwa zwykłego, a także przepisy ogólne dotyczące przedstawicielstwa (art. 159 i 169 projektu).

Według projektu kodeksu cywilnego na instytucję pełnomocnictwa zwykłego składa się pełnomocnictwo ogólne, pełnomocnictwo rodzajowe oraz pełnomocnictwo szczególne (art. 146 § 1 projektu). W projekcie, tak jak to wynika z obecnie obowiązującego kodeksu cywilnego, pełnomocnictwo ogólne obejmuje umocowanie do dokonywania czynności zwykłego zarządu i nie obejmuje umocowania do dokonywania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu (art. 98 k.c. i art. 146 § 1 i 2 projektu), z tym że autorzy projektu wymienili przykładowe czynności jako te, które przekraczają zakres zwykłego zarządu i – jak napisano w uzasadnieniu projektu – „z pewnością” nie wchodzą w zakres pojęcia „zwykłego zarządu”, tj. zbywania, nabywania i obciążania nieruchomości, zaciągania pożyczek i zobowiązań wekslowych, czynienia darowizn, przyjmowania i odrzucania spadku (art. 146 § 2 projektu). Pełnomocnictwo rodzajowe obejmuje umocowanie do dokonywania wszelkich czynności oznaczonego rodzaju, wymienionych w jego treści, przekraczających zakres zwykłego zarządu, chyba że dla dokonania określonej czynności ustawa wymaga pełnomocnictwa szczególnego (art. 98 k.c. i art. 146 § 1 i 3 projektu). Zaś pełnomocnictwo szczególne obejmuje umocowanie do poszczególnych czynności (art. 98 k.c. i art. 146 § 1 projektu).

Uzasadniając wymienienie w treści art. 146 § 2 projektu zbywania, nabywania i obciążania nieruchomości, zaciągania pożyczek i zobowiązań wekslowych, czynienia darowizn, przyjmowania i odrzucania spadku jako czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, autorzy projektu wyjaśnili, iż co prawda współczesne orzecznictwo uznaje niekiedy nabywanie nieruchomości i innych praw rzeczowych, czy też zawieranie umów kredytowych za mieszczące się w pojęciu zwykłego zarządu, ale, ich zdaniem, pełnomocnictwo ogólne nie powinno być szersze niż prokura czy pełnomocnictwo handlowe. Poza tym nic nie stoi na przeszkodzie, aby w tekście pełnomocnictwa ogólnego wymienić konkretne czynności wymagające pełnomocnictwa rodzajowego lub szczególnego.

W tym miejscu należy jednak zauważyć, że pełnomocnictwo zwykłe, którego rodzajem jest pełnomocnictwo ogólne, dotyczy innej sfery działalności przedsiębiorców niż ta w zakresie której udzielają oni prokury lub pełnomocnictwa handlowego, a także dotyczy grupy podmiotów, które, nie będąc przedsiębiorcami, nie mogą udzielać pełnomocnictwa handlowego i prokury. Jak to już bowiem wcześniej wyjaśniłam, pełnomocnictwo handlowe oraz prokura są pełnomocnictwami udzielanymi do dokonywania czynności związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, zaś pełnomocnictwo zwykłe do dokonywania czynności niezwiązanych z prowadzeniem takiej działalności. Zatem pełnomocnictwa zwykłego może udzielić każdy. Zawsze może go udzielić podmiot nieprowadzący działalności gospodarczej lub zawodowej. Przedsiębiorca będący osobą fizyczną lub prawną, która prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową (art. 43¹ k.c. i art. 57 i 58 projektu) może go zaś udzielić w zakresie niezwiązanym z prowadzoną przez siebie działalnością. Dlatego też argument, że pełnomocnictwo ogólne nie powinno być szersze niż prokura czy pełnomocnictwo handlowe, nie wydaje się mieć znaczenia, gdyż odnosi się do porównania różnych grup pełnomocnictw. W sytuacji, gdy zarówno pod rządem obecnie obowiązujących przepisów, jak i proponowanej regulacji kodeksu cywilnego brak jest normatywnej definicji czynności zwykłego zarządu i czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, wymienienie jakiejś grupy wybranych czynności jako tych, które są czynnościami przekraczającymi zakres zwykłego zarządu, jest zbyt daleko idące³⁰. Zwłaszcza że oprócz przyjęcia i odrzucenia spadku, które wymagają co najmniej pełnomocnictwa rodzajowego, jeżeli nie pełnomocnictwa szczególnego (art. 1018 k.c.)³¹, co do żadnej z wyżej

---

³⁰ Zrezygnowanie ustawodawcy z przykładowego zestawienia w art. 98 k.c. czynności prawnych przekraczających zakres zwykłego zarządu spotkało się, co do zasady, z aprobatą doktryny. Tak B. G a w l i k, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 778; M. P a z d a n, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 476; M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 279-280. Odmienne S. G r z y b o w s k i, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 623.

³¹ W literaturze powstał spór, czy pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być udzielone jako pełnomocnictwo do poszczególnej czynności, czy też jako pełnomocnictwo rodzajowe. Część autorów opowiedziała się za przyjęciem, że pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku wymaga określenia nie tylko spadkodawcy, ale także upoważnienia do złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku w określony sposób lub do jego odrzucenia. Część zaś stanęła

wymienionych czynności nie można stanowczo stwierdzić, że zawsze jest czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu albo zawsze jest czynnością mieszczącą się w zwykłym zarządzie. Poza tym, jeśli chodzi akurat o czynności polegające na zbywaniu, nabywaniu i obciążaniu nieruchomości, zaciąganiu pożyczek i zobowiązań wekslowych czy czynieniu darowizn, to zaliczenie ich do grupy czynności zwykłego zarządu lub czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu nie jest trudne. Biorąc bowiem pod uwagę, czy rzecz jest przedmiotem współwłasności³², okoliczności faktyczne dokonania czynności, jej powtarzalność, konsekwencje tej czynności w postaci ewentualnej zmiany przeznaczenia czy sposobu korzystania z rzeczy, wielkość kosztów, jakie za sobą ona pociąga (wartość czynności), wielkość i charakter majątku itd.³³ – wyżej wymienione działania rzadko będą zaliczane do czynności zwykłego zarządu, niemniej jednak w określonych sytuacjach mogą być takimi czynnościami. Fakt wyszczególnienia ich w projekcie jako czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu zmusi osoby, dla których są to czynności

---

na stanowisku, iż pełnomocnictwo to powinno określać co najmniej rodzaj czynności, wymieniać umocowanie do przyjmowania lub odrzucania spadków, do których mocodawca zostanie lub został powołany. Zob. J. G w i a z d o m o r s k i, *Prawo spadkowe*, Warszawa 1959, s. 86; J. K o s i k, [w:] *System prawa cywilnego*, red. W. Czachórski, t. IV, *Prawo spadkowe*, red. J.S. Piątkowski, Ossolineum 1986, s. 281; J. K r e m i s, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 1598; M. P a z d a n, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 477; M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 281; M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny*, t. II, *Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2000, s. 917; Z. R a d w a Ń s k i, *Prawo cywilne...*, s. 325; E. S k o w r o Ń s k a - B o c i a n, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki*, Warszawa 1999, s. 194; E. S k o w r o Ń s k a - B o c i a n, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2006, s. 121.

³² W świetle treści art. 199 k.c. rozporządzenie rzeczą wspólną, czyli przeniesienie, obciążenie, ograniczenie lub zniesienie prawa do tej rzeczy, stanowi czynność prawną przekraczającą zakres zwykłego zarządu; zob. M. U l i a s z, *Czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu*, cz. I, MoP 2002, nr 18, s. 826.

³³ Por. M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 280; S. R u d n i c k i, [w:] S. D m o w s k i, S. R u d n i c k i, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 312 i nast.; M. U l i a s z, *Czynności przekraczające...*, s. 825 i nast.; M. U l i a s z, *Czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu*, cz. II, MoP 2002, nr 19, s. 883 i nast.; orzecznictwo SN z dnia 21 listopada 1980 r., III CRN 166/80, OSNC 1981, nr 6, poz. 111; z dnia 29 września 1998 r., II CKN 175/98, OSNC 1999, nr 2, poz. 45; z dnia 30 listopada 1999 r., I CKN 240/98, OSNC 2000, nr 6, poz. 108; z dnia 28 marca 2000 r., II CKN 887/98, Wokanda 2000, nr 8, s. 8; z dnia 6 lipca 2000 r., V CKN 79/00, niepubl.; z dnia 19 kwietnia 2002 r., III CZP 18/02, OSN 2003, nr 2, poz. 18; z dnia 5 września 2002 r., II CKN 920/00, niepubl.

mieszczące się w pojęciu zwykłego zarządu, do udzielania obok pełnomocnictwa ogólnego pełnomocnictwa szczególnego lub rodzajowego. Regulacja taka w żaden sposób nie wpływa na zabezpieczenie interesów osób, dla których czynności te pozostają poza zwykłym zarządem. Natomiast utrudnia sytuacje osób, dla których czynności te mieściłyby się w zakresie zwykłego zarządu poprzez konieczność udzielania dodatkowych pełnomocnictw. Ponadto nie wiadomo, dlaczego jako czynności przekraczające zwykły zarząd wymieniono akurat te, a nie inne działania³⁴. Dlaczego, mimo kierowania się porównaniem do prokury i pełnomocnictwa handlowego wśród tych czynności, nie wymieniono zbycia i obciążenia przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części, oddania przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części do czasowego korzystania, których to czynności nie obejmuje zarówno prokura, jak i pełnomocnictwo handlowe (art. 168 § 2 i art. 161 § 2 projektu). Może się przecież zdarzyć, że w wyniku np. spadkobrania właścicielem przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym (art. 55¹ k.c.) stanie się osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej czy też zawodowej, zatem niebędąca przedsiębiorcą i niezamierzająca nim być, która przecież jako właściciel będzie mogła zbyć lub obciążyć przedsiębiorstwo czy też jego zorganizowaną część albo oddać przedsiębiorstwo lub jego zorganizowaną część do czasowego korzystania. Czynności tych nie musi ona dokonać osobiście, mogąc uczynić to przez przedstawiciela. Wśród wymienionych czynności mogły się również znaleźć działania odnoszące się do rzeczy wspólnej czy też o wartości przekraczającej określoną z góry kwotę, np. 100000 zł.

Zgodnie z treścią zdania drugiego art. 98 k.c. do dokonania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu potrzebne jest pełnomocnictwo określające ich rodzaj, chyba że ustawa wymaga pełnomocnictwa do poszczególnych czynności. Z literalnego brzmienia tego przepisu wynika, iż pełnomocnictwo rodzajowe i pełnomocnictwo szczególne udzielane są

---

³⁴ Nawet jeżeli autorzy projektu kodeksu cywilnego, podejmując decyzję o wymienieniu właśnie tych, a nie innych działań, jako mieszczących się w pojęciu czynności zwykłego zarządu, kierowali się treścią art. 95 § 1 k.z., to w przepisie tym obok działań wymienionych w projekcie wskazano także zawieranie ugód, wytaczanie powództw i czynienie zapisów na sąd polubowny. W treści kodeksu zobowiązań nie wymieniono zaś nabywania nieruchomości, które autorzy projektu jednak uwzględnili.

do dokonania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu. Przyjmuje się, że poza zakresem zwykłego zarządu pozostają wszystkie te czynności, do dokonania których ustawodawca wymaga pełnomocnictwa rodzajowego lub szczególnego³⁵. Projekt, mimo zmienionej w porównaniu do art. 98 k.c. treści art. 146 § 3, nadaje takie samo znaczenie pojęciu pełnomocnictwa rodzajowego. Mianowicie, według art. 146 § 3 projektu pełnomocnictwo rodzajowe obejmuje umocowanie do dokonywania wszelkich czynności określonego rodzaju wymienionych w jego treści, przekraczających zakres zwykłego zarządu, chyba że dla dokonania określonej czynności ustawa wymaga pełnomocnictwa szczególnego. W świetle tak rozumianego pojęcia pełnomocnictwa rodzajowego należy uznać, że nie mieszczą się w nim określone rodzajowo czynności, które jednak nie przekraczają zakresu zwykłego zarządu. Umocowanie do dokonania takich czynności nie jest zatem pełnomocnictwem rodzajowym w rozumieniu art. 146 § 3 projektu. Nie jest ono również pełnomocnictwem ogólnym. Pełnomocnictwo ogólne bowiem nie określa w ogóle ani nie wyodrębnia czynności prawnych, do jakich pełnomocnik został umocowany. Ze względu na zakres umocowania wyróżnia się jednak tylko te trzy, wymienione wyżej, podstawowe rodzaje pełnomocnictwa. Jakim pełnomocnictwem jest zatem umocowanie do dokonania określonych rodzajowo czynności, które nie przekraczają zakresu zwykłego zarządu? W przyjętej w doktrynie definicji pełnomocnictwa rodzajowego uznaje się, że jest ono umocowaniem do dokonania określonej kategorii na ogół powtarzalnych czynności, do których umocowany jest pełnomocnik³⁶. Zakresem umocowania pełnomocnictwa rodzajowego są objęte

---

³⁵ Zob. B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 779; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 623; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 82; K. Piasecki, [w:] *Kodeks cywilny z komentarzem*, red. J. Winiarz, t. I, Warszawa 1989, s. 105; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 314 i nast.; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 245; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 316.

³⁶ Zob. M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 477; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 280-281; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 324; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 314 i nast.; J. Strzebińczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 246; orzeczenie SN z dnia 4 listopada 1998 r., II CKN 866/97, OSNC 1999, nr 3, poz. 66.

czynności zwykłego zarządu, a także czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu³⁷. Pełnomocnictwo rodzajowe powinno określać rodzaj czynności prawnej objętej umocowaniem oraz jej przedmiot³⁸. Zatem o wyróżnieniu pełnomocnictwa rodzajowego nie powinno decydować to, czy czynność będąca jego przedmiotem mieści się w kategorii czynności zwykłego zarządu, czy też nie. Również wydaje się, że o tym, czy czynność, której dotyczy pełnomocnictwo rodzajowe, mieści się w pojęciu czynności zwykłego zarządu, nie powinien decydować sam fakt udzielenia tego pełnomocnictwa, ale rodzaj czynności, której ono dotyczy³⁹.

Jeśli chodzi o możliwość odwołania pełnomocnictwa, to projekt w tym zakresie nie różni się od przyjętych obecnie rozwiązań (art. 101 § 1 k.c. i art. 149 § 1 projektu). Nowością jest natomiast uregulowanie kwestii formy odwołania pełnomocnictwa oraz osoby, której oświadczenie to ma być złożone. Jak wynika z treści art. 149 § 2 projektu, odwołanie pełnomocnictwa jest niewymagającym zachowania formy szczególnej jednostronnym oświadczeniem woli składanym pełnomocnikowi lub osobie trzeciej, wobec której ma on dokonać czynności objętej pełnomocnictwem⁴⁰. Takie postanowienia nie naruszają interesu mocodawcy oraz osoby trzeciej. W interesie mocodawcy jest oczywiście złożyć to oświadczenie zarówno pełnomocnikowi, jak i osobie trzeciej albo co najmniej poinformować podmiot, któremu nie złożył oświadczenia o odwołaniu pełnomocnictwa, tj. pełnomocnika lub osobę trzecią, o jego wygaśnięciu w konsekwencji złożenia takiego oświadczenia. Jednak w sytuacji, gdy mocodawca złoży oświadczenie o odwołaniu pełnomocnictwa pełnomocnikowi i odbierze mu dokument pełnomocnictwa (art. 151 projektu) ewentualne dokonanie przez pełnomocnika czynności objętej umocowa-

---

³⁷ Zob. B. G a w l i k, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 779; M. P a z d a n, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 477; M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 280-281; W. R o b a c z y Ń s k i, [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2009, s. 971;

³⁸ Tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 listopada 1998 r., II CKN 866/97, OSNK 1999, nr 3, poz. 66.

³⁹ Zob. J. K r e m i s, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 82; J. S t r z e b i Ń c z y k, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 245.

⁴⁰ Czyli inaczej niż to sugerowano w literaturze. Zob. Z. R a d w a Ń s k i, *Prawo cywilne...*, s. 3331.

niem nie wywoła żadnego skutku dla mocodawcy nawet wtedy, gdy nie informował on osoby trzeciej o odwołaniu pełnomocnictwa, bowiem w świetle art. 154 projektu (art. 105 k.c.) wobec odebrania dokumentu pełnomocnictwa druga strona mogła się z łatwością dowiedzieć, iż dokonuje czynności z osobą, która nie ma umocowania⁴¹. W sytuacji, gdy mimo złożenia pełnomocnikowi oświadczenia o odwołaniu pełnomocnictwa, dokument pełnomocnictwa nie zostanie odebrany i pełnomocnik dokona czynności w granicach uprzednio udzielonego umocowania, a druga strona tej czynności nie wiedziała o wygaśnięciu pełnomocnictwa i nie mogła się z łatwością o tym dowiedzieć, to czynność dokonana przez nielejalnego pełnomocnika jest ważna i wywołuje skutki prawne dla mocodawcy, któremu pozostają jedynie roszczenia odszkodowawcze wobec pełnomocnika⁴². Gdy zaś oświadczenie o odwołaniu zostanie złożone osobie, z którą ma być dokonana czynność, to z chwilą złożenia tego oświadczenia osoba ta wie o wygaśnięciu umocowania i nie może skorzystać z dobrodziejstwa art. 154 projektu (art. 105 k.c.), i ewentualna czynność dokonana mimo wygaśnięcia umocowania nie będzie ważna. Po tej bliższej analizie przepisów można zatem stwierdzić, że najlepiej chroni interesy mocodawcy złożenie oświadczenia o odwołaniu pełnomocnictwa osobie, z którą ma być dokonana czynność prawna. W świetle treści art. 154 projektu (art. 105 k.c.) dla ważności czynności prawnej dokonanej w zakresie umocowania, które wygasło, ma znaczenie stan świadomości osoby trzeciej na temat faktu wygaśnięcia pełnomocnictwa, nie ma zaś żadnego znaczenia stan świadomości pełnomocnika co do wygaśnięcia umocowania. Jednak powyższe rozważania dotyczące regulacji przewidzianej w art. 154 projektu k.c. nie znajdują zastosowania, gdy pełnomocnik, mimo wygaśnięcia umocowania w konsekwencji odwołania pełnomocnictwa, dokona innej czynności, z którą ustawa wiąże skutki prawne, albowiem ponownie należy zauważyć, że w świetle przepisów projektu kodeksu cywilnego instytucja pełnomocnictwa rzekomego dotyczy

---

⁴¹ Zob. B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 788; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 86; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 329.

⁴² Zob. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 627; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego...*, s. 86; K. Piascki, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 109; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 329; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 326.

wyłącznie czynności prawnych. W przypadku dokonania przez pełnomocnika w imieniu mocodawcy innej czynności, z którą ustawa wiąże skutki prawne po złożeniu mu przez mocodawcę oświadczenia woli o odwołaniu pełnomocnictwa, czynność ta nie wywoła skutku prawnego zarówno dla osoby trzeciej, jak i rzekomo reprezentowanego, bowiem nie miało miejsca ziszczenie się przesłanek skutecznego działania przedstawiciela, tj. brak jest umocowania pełnomocnika do działania w imieniu mocodawcy. Dla oceny tej nie ma znaczenia, czy po złożeniu oświadczenia o odwołaniu pełnomocnictwa dokument pełnomocnictwa został zwrócony mocodawcy (art. 102 k.c. oraz art. 151 projektu). Z tym, że jeżeli dokument ten nie został zwrócony i dokonując czynności mimo odwołania pełnomocnictwa pełnomocnik nadal by się nim posługiwał, zgodnie z treścią art. 6 k.c. ciężar wykazania faktu wygaśnięcia umocowania spoczywałby na mocodawcy jako osobie, która z tego wywodzi skutki prawne. W sytuacji niewykazania przez mocodawcę faktu wygaśnięcia pełnomocnictwa należałoby uznać, że czynność wywołuje skutki prawne dla mocodawcy i osoby trzeciej. Gdyby zaś dowód wygaśnięcia pełnomocnictwa został skutecznie przeprowadzony, to osobie trzeciej przysługiwałoby jedynie roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej nie-łojalnym zachowaniem się rzekomego pełnomocnika. W konsekwencji znowu trzeba stwierdzić, że także w sytuacji dokonania przez pełnomocnika w imieniu mocodawcy innej czynności, z którą ustawa wiąże skutki prawne po złożeniu przez mocodawcę oświadczenia woli o odwołaniu pełnomocnictwa, najlepiej chroni interesy mocodawcy złożenie tego oświadczenia osobie trzeciej, oczywiście w formie szczególnej bądź w sposób, który pozwoli na przeprowadzenie dowodu wygaśnięcia umocowania w razie niełojalności zarówno byłego pełnomocnika, jak i osoby trzeciej.

W pewnym niewielkim zakresie w projekcie zmieniono, w stosunku do kodeksu cywilnego, przepisy odnoszące się do czynności prawnych dokonanych przez osobę działającą jako pełnomocnik mimo braku umocowania lub z przekroczeniem jego granic, czyli tzw. pełnomocnika rzekomego (art. 103-105 k.c.). I tak zastąpiono „odpowiedni termin” do potwierdzenia zawarcia umowy, o którym mowa w art. 103 § 2 k.c. „terminem rozsądnym” (art. 152 § 2 projektu). Z uzasadnienia projektu nie wynika, czym kierowali się autorzy projektu, zastępując „odpowiedni”

termin terminem „rozsądny”. Nie można powiedzieć, iż pojęcia „odpowiedni” i „rozsądny” są synonimami, ale jednak ich sens jest bardzo podobny. Termin odpowiedni należy bowiem rozumieć jako właściwy, stosowny – umożliwiający adresatowi w okolicznościach konkretnego wypadku na przemyślenie, wyrażenie i przesłanie swojej decyzji⁴³, zaś rozsądny jako racjonalny. Z tym że, w moim odczuciu, „termin odpowiedni” nosi w sobie cechy zobiektywizowane, a „termin rozsądny” zabarwiony jest elementami subiektywnymi. Termin „odpowiedni” może być zatem mierzony przeciętną miarą, która jest obiektywna. Termin „rozsądny” mierzony zaś jest miarą danego człowieka, stanowi bowiem objaw czyjegoś rozsądku. I w tym rozumieniu może się okazać, że coś, co jest dla kogoś rozsądne, wcale nie jest odpowiednie, albo coś, co jest odpowiednie, nie jest rozsądne. W odniesieniu do jednostronnych czynności prawnych dokonanych w cudzym imieniu bez umocowania lub z przekroczeniem umocowania w projekcie rozszerzono treść zawartą w zdaniu drugim art. 104 k.c. także na działanie z przekroczeniem umocowania, tak aby zakres regulacji zawartej w zdaniu pierwszym pokrywał się z zakresem zdania drugiego (art. 153 projektu). Ponadto pozwolono na to, aby zgoda drugiej strony na dokonanie jednostronnej czynności prawnej bez umocowania lub z przekroczeniem umocowania mogła być wyrażana w dowolnej formie i w każdym czasie. Także i to rozwiązanie nie zagraża interesom stron dokonanej czynności. Zgodnie z treścią art. 153 projektu jednostronna czynność prawna dokonana w cudzym imieniu bez umocowania lub z przekroczeniem umocowania co do zasady jest dotknięta sankcją bezwzględnej nieważności. Jednak zgoda adresata oświadczenia rzekomego pełnomocnika na działanie bez umocowania lub z przekroczeniem umocowania powoduje odpowiednie stosowanie przepisów o zawarciu umowy bez umocowania, co oznacza, że ta jednostronna czynność wiąże mocodawcę⁴⁴ i druga strona może mu zakreślić termin

---

⁴³ Zob. B. G a w l i k, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 764; M. P a z d a n, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 485; M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 295; K. P i a s e c k i, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 109; S. R u d n i c k i, [w:] S. D m o w s k i, S. R u d n i c k i, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 325; J. S t r z e b i ń c z y k, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 250.

⁴⁴ W tym znaczeniu, że żadna ze stron nie może w okresie oczekiwania na złożenie oświadczenia o potwierdzeniu dokonanej czynności prawnej uwolnić się od skutków złożonego oświadczenia woli, powołując się na jego nieważność.

celem jej potwierdzenia⁴⁵. Jeżeli reprezentowany nie potwierdzi tak dokonanej czynności jednostronnej, to jest ona nieważna i nie wywoła żadnego skutku prawnego zarówno w stosunku do niego, jak i rzekomego pełnomocnika, który jedynie musi zwrócić drugiej stronie to, co ewentualnie otrzymał od niej w wykonaniu złożonego oświadczenia. Nie będzie zaś zobowiązany do naprawienia szkody, ponieważ druga strona wiedziała o działaniu bez umocowania i wyraziła na to zgodę (art. 103 k.c., art. 152 projektu). Jeśli chodzi o działanie pełnomocnika po wygaśnięciu umocowania, to przepis art. 105 k.c. pozostawiono w projekcie bez zmian (art. 154 projektu). W świetle wcześniejszych rozważań⁴⁶ niezrozumiałym pozostaje, dlaczego instytucja pełnomocnictwa rzekomego w kształcie przyjętym w projekcie kodeksu cywilnego dotyczy tylko czynności prawnych w sytuacji, gdy zgodnie z treścią art. 141 projektu zakresem umocowania przedstawiciela, w tym pełnomocnika, obok czynności prawnych objęto także inne czynności, z których dokonaniem ustawa wiąże skutki prawne. Należy uznać, że jest to przejaw braku konsekwencji autorów projektu, podobnie jak ma to miejsce w art. 143 § 2 projektu.

W projekcie kodeksu cywilnego regulację art. 106 k.c. uzupełniono o podanie w nawiasie, iż ustanowienie dalszego pełnomocnika jest określane mianem „pełnomocnictwo substytucyjne” (art. 155 projektu). Podobny zabieg przeprowadzono w stosunku do art. 107 k.c. Mianowicie, powtarzając ten przepis w art. 156 projektu w nawiasach, wyjaśniono, że ustanowienie kilku pełnomocników z takim samym zakresem umocowania jest pełnomocnictwem jednoosobowym, jeżeli każdy z pełnomocników może działać samodzielnie, lub pełnomocnictwem łącznym, jeżeli pełnomocnicy muszą działać wspólnie. Postanowienia odnoszące się do instytucji pełnomocnictwa łącznego w projekcie kodeksu cywilnego poszerzono o zapis § 2 art. 156, którym rozstrzygnięto wątpliwości związane z sytuacją, gdy pełnomocnicy łączni składają oświadczenia woli

---

⁴⁵ Mamy wtedy do czynienia z czynnością prawną niezupełną, dotkniętą sankcją bezskuteczności zawieszonej.

⁴⁶ Dotyczących skutków prawnych innych czynności dokonanych przez przedstawiciela w sytuacji nieujawnienia przez niego działania w cudzym imieniu (art. 143 § 2 projektu k.c.), skutków tych czynności dokonanych przez pełnomocnika po wygaśnięciu umocowania w konsekwencji złożenia oświadczenia o odmowie przyjęcia pełnomocnictwa lub oświadczenia o odwołaniu pełnomocnictwa.

w imieniu mocodawcy w różnych terminach. W takiej sytuacji, w braku terminu umownego do złożenia oświadczenia woli, druga strona może wyznaczyć pełnomocnikowi łącznemu rozsądny termin na złożenie oświadczenia i staje się wolna po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu (art. 156 § 2 projektu). Nie wiem, czy dla pełnomocnictwa, które w projekcie określono mianem „jednoosobowe”, nie byłoby lepsze obecnie stosowane w literaturze określenie „pełnomocnictwo samodzielne”⁴⁷, które podkreśla przeciwieństwo tego pełnomocnictwa w stosunku do pełnomocnictwa łącznego.

Gdy idzie o możliwość dokonania przez pełnomocnika czynności z samym sobą, to w projekcie powtórzono zakaz wyrażony w art. 108 k.c., iż pełnomocnik nie może być drugą stroną czynności prawnej, której dokonywa w imieniu mocodawcy (art. 157 § 1 projektu). W porównaniu do przepisów kodeksu cywilnego w projekcie rozszerzono zakres wyłączeń powyższego zakazu. Mianowicie obok wymienionej w art. 108 k.c. możliwości wyłączenia zakazu przez samego mocodawcę w treści pełnomocnictwa oraz z uwagi na treść dokonywanej czynności wskazano również potwierdzenie przez mocodawcę zawartej umowy w terminie wskazanym przez pełnomocnika. Przychylnono się w ten sposób do panującego na tle obecnie obowiązujących przepisów poglądu, że czynność dokonana bez zgody mocodawcy przez pełnomocnika z samym sobą dotknięta jest sankcją bezskuteczności zawieszonej i w konsekwencji potwierdzenia przez mocodawcę uzyskuje skuteczność prawną⁴⁸. W nowym § 2 art. 157 postanowiono zaś, że zakaz ten wraz z wyjątkami stosuje się także wtedy, gdy pełnomocnik reprezentuje obie strony lub gdy mocodawca jest reprezentowany przez pełnomocnika substytucyj-

---

⁴⁷ B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 780; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 497.

⁴⁸ P. Drapała, *Czynność z „samym sobą”*, PiP 2002, nr 10, s. 59 i nast.; J. Fabian, *Pełnomocnictwo*, Warszawa 1963, s. 83; B. Gawlik, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 770-771; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego...*, s. 621; M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego...*, s. 515; M. Pazdan, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 302; M. Piekarski, *Komentarz do kodeksu cywilnego*, t. I, red. Z. Resich, Warszawa 1972, s. 253; *Dokonywanie czynności między pełnomocnikami*, BMS 1957, nr 6; Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 328; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 331.

nego. W projekcie zrezygnowano więc z zastrzeżenia, iż zakaz dokonywania czynności „z samym sobą” stosuje się odpowiednio w sytuacji, gdy pełnomocnik reprezentuje obie strony. Jednocześnie skutki zakazu rozszerzono także na pełnomocnika substytucyjnego.

W projekcie nie dokonano zmian w zakresie formy pełnomocnictwa, powtarzając w art. 147 treść art. 99 k.c., zdolności do czynności prawnej pełnomocnika, powtarzając w art. 148 treść art. 100 k.c., wygaśnięcia umocowania w razie śmierci mocodawcy lub pełnomocnika, powtarzając w art. 150 treść art. 101 § 2 k.c., oraz obowiązku zwrotu dokumentu pełnomocnictwa, powtarzając w art. 151 treść art. 102 k.c., a także w zakresie odpowiedniego stosowania przepisów w sytuacji, gdy oświadczenie ma być złożone przedstawicielowi, powtarzając w art. 158 treść art. 109 k.c.